

tijeku prihvatiti. Pojam »dobrog života« nije apsolutan nego relativan. Pojedinač ga, također, u svojem životnom tijeku mijenja. Prvenstveno individualna autonomija i društvena zajednica moraju biti u odnosu koji većini ljudi može ispuniti svakodnevni život. Društvena zajednica nije čovječanstvo ili zajednica vjernika. Ona je državna zajednica jer zajednica nije apstrakcija nego zajedničko oblikovanje života. Ona nije niti univerzalistički projekt, jer počiva na poopćenim vrijednostima (iz »unutarnjih« kriterija slobode, jednakosti i solidarnosti), ali i na suglasnosti sudionika u konkretnom konsenzusu, koji respektira životne uvjete i tradiciju. Citirajući Taylorovu (1989) definiciju modernog identiteta koja uvažava povijesne izvore modernog *Selbst* i institucionalizirana građanska prava.² Iz toga proizlazi obveza društvene zajednice da slijedi univerzalnu pravednost i blagostanje. Ona se pojavljuje u dvostrukom smislu: samo-ispunjenje fungira kao ideal koji zahtijeva specifično strukturiranje osobnosti pojedinca; ali je moderni identitet samo-refleksivan, moderni identitet je samo-definicija. Ova samodefinicija se događa na dvije razine: na kolektivnoj, na kojoj se zajedničke vrijednosti i dobra institucionaliziraju u ustavnom utemeljenju, i na individualnoj razini na kojoj se pojavljuju problemi samodefinicije u mogućnosti predstavljanja biografije pojedinca kao pripovijetke uspješnog života. Lohaus se ne bavi problemima modernog identiteta društva, tj. onim obilježjima ili procesima koji utemeljuju identitet nekog društva, nego društvenim pretpostavkama identiteta pojedinca. Identitet za njega nije statična kategorija. Pojedinač u životu ima evoluciju identiteta, što ne ovisi samo o njegovim individualnim preferencijama (obilježjima) nego i o društvenim vrijednostima. Promjene vrijednosti, a osobito kulturne promjene uvjetuju postizanje novog konsenzusa i njegovu institucionaliziranje u temeljnim dokumentima društva. Kulturne promje-

ne tj. promjene »slike svijeta« (kao svakodnevno teoretski momenti socijalnog obrasca tumačenja) i »orijentacija« (kao svakodnevno praktičnih momenata) služe pojedincima za utemeljenje vrijednosnog konsenzusa društva.

Lohaussova knjiga ne donosi neku novu koncepciju identiteta. Ona rekapitulira relevantne autore i koncepcije iz različitih disciplina i time pojačava sociološki diskurs o pitanjima i pretpostavkama dobrog društva. Sučeljavanja o tom pitanju nisu nikada suvišna niti besmislena. Jer, dobro društvo je »jedina mogućnost stvaranja slobodarske, socijalne i demokratske društvene zajednice slobodnih, samosvjesnih i samoodređujućih ljudi« (229).

Literatura:

Elias, N. (1976). *Über den Prozess der Zivilisation*. Frankfurt: Suhrkamp.

Küng, H. (1992). *Projekt Weltethos*. München/Zürich: Piper.

Ivan Cifrić

Viviane Forrester

L'HORREUR ECONOMIQUE

Fayard, Paris, 1996, 215 str.

Prije nekoliko mjeseci u Francuskoj je (na stranicama *Le Monde*) vođena zanimljiva rasprava o kriznom stanju društvenih i humanističkih znanosti te o zabrinjavajućem (»drastičnom«) padu interesa za knjige i cjelokupnu »tekstualnu produkciju« iz tog intelektualnog područja. Naklade socijalnoznanstvenih djela sve su

2. »Moderni identitet znači da smo se sami definirali preko moći prosvijećenog razuma i kroz kreativnu fantaziju, u jednom specifično modernom razumijevanju slobode, ljudskog dostojanstva i ljudskih prava, u idealima samo-ispunjenja i ekspresivnosti i u zahtjevu za univerzalnim blagostanjem i pravednosti« (Taylor, Charles: *Sources of The Self. The Making of the Modern Identity*. Cambridge, Mass. Harvards University Press, 1989:503).

manje, a broj prodanih primjeraka toliko je opao da se veliki izdavači (Gallimard, Presses Universitaires de France, Le Seuil itd.) počinju pribojavati da bi mogli izgubiti auru »velikih rasadišta« racionalne duhovnosti i kritičke umnosti. Najviše zabrinjava činjenica da ta djela sve manje »konzumiraju« studenti, pa se stoga postavlja pitanje kakvi su izgledi humanističkog obrazovanja u toj zemlji prosvjetiteljske tradicije. Po svemu sudeći, prošla su vremena Sartrea, Foucaulta, Arona i drugih »intelektualnih sidrišta« šezdesetih i sedamdesetih godina, čije su se knjige smatrale kulturnim događajima i prodavale u golemim količinama. U usporedbi s tom konjunkturu devedesete su godine bez intelektualnog identiteta. Samo su dvije knjige imale odjek sličan tim slavim presedanima: **Le passé d'une illusion (Prošlost jedne iluzije)** François Fureta i **L'horreur économique (Ekonomski užas)** Viviane Forrester, pri čemu je potonja nadmašila sve konvencionalne kriterije uspjeha. Za samo nekoliko mjeseci nakon izlaska prodana je u 300000 primjeraka, a njezina se ukupna dosadašnja proda kreće oko 1 milijun prodanih primjeraka. Jednom riječju, pravi bestseller koji je, nimalo slučajno, nagrađen europskom nagradom za esej Medicis (Prix Medicis). Odakle takav uspjeh i što je posrijedi? Iz naslova se daje naslutiti da je riječ o knjizi koja se bavi ekonomskim pitanjem i da tom pitanju pristupa s posve određenog vrijednosnog stajališta. Današnje ekonomsko stanje jest stanje užasa. Takva kategorička naslovna sugestija sama po sebi izaziva neposrednu intelektualnu radoznalost i, nadasve, pogađa socijalnu senzibilnost nezadovoljnih, potisnutih i kritički raspoloženih društvenih grupa. S druge pak strane, V. Forrester nije ni sveučilišni ni ekonomski znanstvenik, nego spisateljica eseja, kritika i romana, koja s nevjerojatnom gorljivošću prati, analizira i opisuje socijalna, moralna i politička previranja u današnjem svijetu. Njezin književno-esejistički diskurs odlikuje iznim-

na sociološka ekspresivnost i prodornost. Stoga je knjiga **Ekonomski užas** opravdano žanrovski »klasificirana« kao **sociološki ogleđ** sa snažnom moralnom porukom. Takva vrsta literature uvijek nailazi na nešto širu recepciju. Napokon, V. Forrester piše o tematici koja je danas u središtu pozornosti, to jest o globalizaciji (mondijalizaciji) i njezinim socijalnim dimenzijama, ekonomskom rastu »globalnog kapitalizma« i njegovim socijalno-ljudskim konzekvencijama. Njezina stajališta nedvojbeno izražavaju francuske, socijalno obojene političke poglede na Europsku uniju, mondijalizaciju i integracijske procese općenito. Ono što ona o tome piše posve je atipično. Njezine ocjene su opominjuće, a ton krajnje intranzigentan. Ona koristi poznate sociološke, ekonomske i politološke uvide, ali im daje smisao koji nadrađa formalni jezik tih disciplinarnih područja.

Što je to i odakle potječe ekonomski užas? On potječe iz **velike mijene** (mutacije) koja se zbiva posljednjih desetljeća i koja nas vodi u **novu civilizaciju**. Riječ je prvenstveno o mijeni samoga rada, o preobrazbi njegova mjesta i značenja u suvremenom socioekonomskom životu. Mi živimo u razdoblju, ulazimo u epohu kada tradicionalno poimanje rada potpuno gubi svoje značenje, ali se ustrajno držimo mita, tabua i dogme o njegovoj supstancijalnosti. To je »magistralna obmana« koju još nitko nije dovoljno jasno analizirao niti iz nje izvukao trezvene i realističke zaključke. Umjesto toga, svi se članovi društva, sve njegove institucije, politička vodstva, pa čak i znanstvene ustanove ponašaju, misle i djeluju kao da je uzvišeno shvaćeni rad još bitna društvena kategorija i kao da jedino o njemu ovisi identitet čovjeka, društvenih grupa i rast društvenog bogatstva. Odatle i drugi, od toga neodvojivi problem današnjice. To je problem **zaposlenosti**. Biti zaposlen ključno je životno pitanje. Ne biti zaposlen znači biti isključen, nepriznat i odbačen. Nezaposleni su društvena sramota, ali i

sramota koju oni sami osjećaju kao svojevrsnu vlastitu krivnju. Onaj tko ne radi ili je bijednik ili nametnik onih koji rade ili trošak države i njezine ekonomije. Prema tome, velika mutacija rada preobražava i strukturu zaposlenosti. Nezaposlenost je bolni preostatak aktualne faze modernizacije. Između prestrukturiranja rada i potrebe za zaposlenjem zjapi golema provalija.

Kako djelovati, kamo usmjeriti očekivanja i zahtjeve? Pogledi današnjih društvenih aktera još su zarobljeni radom industrijsko-kapitalističkog doba »koje je imalo svoja jasno određena poprišta: tvornice, rudnike, banke, nekretnine«. Znalo se tko su poslodavci, rukovoditelji i dobitnici profita. Znalo se tko je taj »pojedinaac od krvi i mesa« protiv kojeg se treba boriti. No, danas je taj izravni odnos, sukob bez posrednika, zamijenjen spletom posredovanja (globalnih, nacionalnih, virtualnih) u kojemu rad i zahtjevi »brojnih izvršitelja« nisu više nužni donositeljima odluka. **Rad i zaposlenost**, to je dramatični epicentar oko kojeg se vrti cjelokupni razvojni sklop današnjice. Međutim, ako je rad »prohujali mit« i »tabu prošlosti« tada je zaposlenost nešto posve drugo. Ona je zapravo marginalan i nevažan aspekt ekonomskog rasta. Rad je životna dužnost, ali kako zaslužiti pravo da se ona realizira? Treba li zaslužiti da se živi kako bi se na to imalo pravo? Današnja ekonomija ne treba zaposlene u tradicionalnom radnom smislu. Ona ne polazi od proizvodnje materijalnih bogatstava, nego od spleta špekulacija i transakcija globalnog, multinacionalnog, transnacionalnog i dereguliranog karaktera. Svi se glavni ekonomski trendovi kreću samo u jednom smjeru, »igraju« prema jednoj logici, a to je **profit**. On je mondijalizirani, globalni i jedinstveni cilj spram kojeg se postavlja rezignirano pitanje: »Je li korisno živjeti ako nisi profitabilan za profit?« Danas našom planetom vlada »elektronski kapitalizam«, liberalizam se globalizirao do te mjere da je na njemu zasnovana ekono-

mija svojevrsni **svjetski kazino, liberalni klub**. »Liberalizam je znao uspostaviti svoju filozofiju a da je nije morao formulirati niti elaborirati svoju doktrinu«. Kibernetika, automatizacija i tehnološke revolucije dovele su do toga da rad tradicionalnog tipa više ne znači ništa u trci za profitom. On mu je, dapače, osnovna smetnja. Ali tu smetnju »elektronski kapitalizam« rješava nemilosrdno, retorički uvjerljivo, dopadljivo čak i za one koji gube posao. Moderne tehnologije i poduzeća stekli su status »vitalnih snaga nacije« i tko ne shvaća njihovu »posvećenu« ulogu taj je protiv rasta i prosperiteta.

No, V. Forrester tvrdi da se jedna od neoliberalnih obmana sastoji baš u tvrdnji kako ekonomski rast poduzeća uzrokuje povoljniju raspodjelu bogatstva i veću zaposlenost. Kao što povećanje moći nekog kralja ne znači povećanje moći njegovih podanika, tako ni apsolutizam financijskog kapitala ne poboljšava raspodjelu bogatstva niti stvara veće mogućnosti zaposlenja. Njegove su izravne strukturalne posljedice **siromaštvo, nezaposlenost i oskudica**. Šezdesetih i sedamdesetih godina broj siromašnih (a prema Svjetskoj banci to su oni koji dnevno raspolažu barem jednim dolarom) popeo se na 200 milijuna. Početkom devedesetih njihov je broj iznosio 2 milijarde. Sve je više siromašnih i osiromašenih ljudskih bića, a sve manje bogatih i obogaćenih osoba. Da bi se postigao taj apsurdni rezultat svjetski kapitalistički sustav »modernizira« proizvodnju, optjecaj i potrošnju roba. Nova **tehnološka revolucija** (informatika) i nova **politička revolucija** (monopoli što izrastaju na ruševinama modernih država) stvaraju novu **socijalnu revoluciju**, zapravo uvelike prestrukturiraju radnu snagu. Od 1960. do 1990. godine ekonomski aktivno svjetsko pučanstvo poraslo je od 1,38 milijarde na 2,37 milijarde. Sve je više radno sposobnih ljudi, ali ih novi svjetski poredak sabija na određena područja i preusmjerava njihove funkcije ili »nefunkcije«. Posljednjih dvadesetak go-

dina dogodile su se korijenite promjene u tipovima aktivnosti zaposlenog pučanstva. Od 1970. do 1990. godine poljoprivredni sektor i ribarstvo spali su od 22% na 12%, dok je tercijarni sektor (trgovina, transport, bankarstvo i usluge) porastao od 42% na 56%. U zemljama u razvoju tercijarni je sektor narastao od 40% (1970.) na 59% (1990.), dok poljoprivreda i ribarstvo bilježe pad od 30% na 15%. Nezaposlenost i oskudica – to je realnost koja, po svemu sudeći, neće tako brzo nestati. U zemljama OECD-a (Organizacija za ekonomsku suradnju i razvoj) nezaposlenost je godine 1966. iznosila 3,8%, a godine 1990. njezin se rast kreće oko 6%. U Europi, u istom razdoblju, nezaposlenost se povećala od 2,2% na 6,4%. Svjetsko tržište uništava mala i srednja poduzeća. Nestankom lokalnih i regionalnih tržišta ta poduzeća ne mogu izdržati konkurenciju transnacionalnih divova. Zbog toga milijuni radnika ostaju bez posla. Međunarodna organizacija rada konstatira da je broj nezaposlenih u zemljama G-7 od 1979. do 1994. godine porastao od 13 na 24 milijuna. Jedan je od apsurda neoliberalizma upravo to da rast produktivnosti ne pospješuje nego uništava zaposlenost. Stoga se i govori o **rastu bez zaposlenosti**. Uspostavlja se stanje u kojem su ljudi **suvišni**, nepotrebni novom svjetskom potretku jer više ne proizvode, ne troše i ne posuđuju kod banaka. »Prvi put u ljudskoj povijesti svi ljudi nisu potrebni onima (manjini) koji vode ekonomiju i drže vlast«. Povijesno gledano, prijeđen je put od **eksploatacije do isključenosti**, od isključenosti do **eliminacije**.

Pored toga, postavlja se pitanje tko su te »vitalne snage nacije« o kojima, prema vladajućem uvjerenju, ovisi uspješan rast. Prema mišljenju V. Forrester to su snažne privatno-kapitalističke grupacije koje vode ogorčenu svjetsku utakmicu, ali se međusobno ipak sjajno razumiju u transnacionalnim i nadnacionalnim normama, potezima i interesima. Privatne transnacionalne ekonomske mreže sve više nad-

ziru državnu moć. One ju kontroliraju, a da same nisu kontrolirane. Najbolji su primjer za to veliki državni dugovi. Vrlo se često događa da se privatni dugovi (dugovi velikih privatnih grupacija) preuzimaju u nadležnost države i postaju javnim dugovima. To su grupe koje imaju **stvarnu moć**. Vlast pripada političkim aparatima (strankama) i »političkoj klasi«, ali moć pripada modernim »kastama« koje djeluju u sofisticiranim mrežama današnjih »revolucionarnih tehnologija«. Ranih četrdesetih godina nitko nije znao na vrijeme izvući pouke iz Wienerovih razmatranja o kibernetici. Trebalo je proći mnogo vremena da se shvate njezini transformacijski potencijali i utjecaji na tehnološko-organizacijsku strukturu proizvodnje, ekonomski i socijalni život. Kada je to shvaćeno, bilo je prekasno. Iskorišteni su samo njezini profitabilni, utilitarni potencijali, a njezine oslobađajuće mogućnosti ostavljene su po strani kao patetična utopija. Kibernetika je doista mogla označiti emancipaciju rada od njegova prisilnog smisla, ali umjesto toga ona je stavljena u funkciju **isključivanja** rada. Prema tome, ni kibernetika ni druge tehnološke revolucije nisu samo dovele do masovne nezaposlenosti, nego je njihova primjena došla u ruke okrutnih ekonomskih kasta koje jednostavno ignoriraju bijedu nezaposlenih. Ako je, pak, ne ignoriraju, onda je tumače formulom **fleksibilnosti**, »takozvanim smanjenjem opsega«, koje je navodno pogodno za održavanje rasta i korisno za svladavanje nezaposlenosti, odnosno za raznolike varijacije povremene, nepotpune i kvazi-zaposlenosti. »Određena stopa nezaposlenosti« impostira se kao nužan element uspješnih socijalno-ekonomskih aranžmana. Čak i OECD preporučuje da se »za stanovito usklađivanje nadnica mora računati na povišenu stopu konjunkturane nezaposlenosti«. Međunarodna banka, pak, proklamira da je »rastuća fleksibilnost tržišta rada – bez obzira na svoju lošu reputaciju koja zapravo znači pad nadnica i ot-

puštanje — bitna za sve regije koje poduzimaju dubinske reforme«. Tumači se da formula fleksibilnosti motivira ljude na samostalan pronalazak posla, da je klasična zaposlenost zastarjela i protuekonomska logika, da su troškovi rada jedna od glavnih kočnica ekonomskog uzleta. Smanjiti troškove rada, povećati broj nezaposlenih i te nezaposlene uvjeriti da je to za njihovo osobno i društveno dobro — to je logika na kojoj danas počiva ekonomska vladavina svijetom. To je, na žalost, logika koju svi prihvaćaju.

V. Forrester se zgražava nad općom ravnodušnošću u koju se utapaju te užasne činjenice. Nema nikakve radikalne protuteže, društvene grupe koja bi bila u stanju zahtijevati obrat te logike. Ne obrat razvoja, nego obrat u poimanju težine i sadržaja samog pojma isključenosti i siromaštva. Čak ni isključeni više ne umiju nametnuti svoje zahtjeve. Oni se radije opredjeljuju za **nezaposlenost** nego za **krajnje siromaštvo** (europski model) ili za krajnje siromaštvo umjesto nezaposlenosti (anglosaksonski model kojeg karakteriziraju veća fleksibilnost i disparitet u dohotcima). U Europi se nadnice favoriziraju na štetu zaposlenosti, dok se u SAD-u zaposlenost favorizira na štetu nadnica. Razumije se da u takvim uvjetima mora nastati nešto što sociolozi nazivaju **socijalnim lomom** (*fracture sociale*) i što s vremena na vrijeme izaziva veliku zabrinutost znanstvenih, kulturnih i političkih krugova. Taj lom, dakako, nije isto što i »revolucionarna situacija« u klasičnoj lijevoj retorici. Vrijeme Internationale (»prezrenih na svijetu«) također pripada prohujaloj prošlosti (kao i sam »mit rada«), ali nitko ne može ostati slijep na činjenicu da taj lom vodi u sve veće slabljenje »socijalne kohezije« koje može imati katastrofalne učinke.

S tim u vezi V. Forrester osobito upozorava na socijalnu i kulturnu situaciju mladih u »predgrađima modernih megapolisa«, čak i u jednom »tako sofisticiranom gradu« kao što je Pariz. Mlade se uči re-

publikanskim vrijednostima a njihova ih socijalno-kulturna situacija potiče na anomiju, čak i destrukciju. »Njima je bliže droga i strojnica nego Mallarmé«. Očekuje se da aktivno uđu u civilizaciju elektonskog doba, ali odnos prema njihovim stvarnim šansama može se mirne duše označiti kao **autizam**. Ravnodušnost je u tom pogledu egzemplarna. Stanje mladih promatra se kao puki epifenomen, a ne kao rezultat dublje strukturalne nevolje, »suvišnosti neuposlive i neprofitabilne gomile«. Tu je i pitanje imigranata, kao tipičan fenomen globalizacije i »delokalizacije«. Oni na čudno-tragičan način upotpunjuju i kompliciraju »današnju geografiju siromaštva i isključenosti«, geografiju koju tvore sirotinjska geta u SAD-u, nagruvana sirotinjska predgrađa Manille, favele oko Ria, izgladnjelo pučanstvo Afrike i Južne Amerike. To je geografija »rasprostranjenog užasa«.

Kako je moguć taj užas u svijetu koji se gotovo generalno poziva na demokraciju i u kojemu se čak može nametati obmana o »kraju povijesti«. Moguć je zbog toga što je globalno uspostavljen poredak **despotske ekonomije** (»svijet reduciran na ekonomiju«), koji je moćniji od načela demokracije, poredak koji je protiv totalitarizma, ali nimalo ne zaostaje u svojim okrutnostima što traju u ambijentu **mondijalizirane apatije**. »Bilo je doduše razdoblja čemernijeg očaja, gore bijede, neizvjesnijih brutalnosti, neizmjereno žešćih okrutnosti, ali ih nikada nije bilo toliko hladno, toliko općenito, toliko radikalno opasnih«. Što se tiče »kraja povijesti« posve je očito da se radi o promašenoj tezi. Ne zbiva se nikakav kraj nego, naprotiv, burno i dosad neviđeno događanje povijesti koja je »više nego ikada manipulirana, više nego ikada determinirana, više nego ikada vođena jednim jednostavnim smislom: sve za tržište«. **Ekonomska anarhija** i dogma **laissez fairea** — to je neposredno stanje povijesnih fakata. Ništa ne ide usuprot tržištu, sve su odluke već unaprijed donesene iz njegove logi-

ke, a sve što preostaje jest puki, uglavnom ritualizirani retorički diskurs (desni i lijevi) o tržišnim ćudima. To je, zaključuje V. Forrester, naša sadašnjost. Da se njezina zastrašujuća slika te sadašnjosti ne bi protumačila kao neko ideološko stajalište (svrstavanje) ona napominje da »nije protiv sadašnjosti«, da ne poriče, ne odbacuje mondijalizaciju i polet tehnologije. To su ionako neporecive činjenice. Ono do čega je njoj stalo jest zahtjev da ih »ozbiljno uzmemo u obzir, da s njima računamo, da ih spoznamo kako više ne bismo bili kolonizirani«. Spoznamo li te činjenice tada više nećemo (»zdravo za gotovo«) prihvaćati ekonomske i političke analize koje u njima (»tim opasnim elementima«) traže izliku za »okrutne mjere«. U tim užasnim uvjetima, drži V. Forrester, ne treba čekati neke osobite rezultate niti računati na ritualna obećanja. Iluzorno je očekivati »povratak rada i galop zaposlenosti«. Umjesto toga valja djelovati tako da se već danas učini snošljivim život onih koji su, zbog odsustnosti rada i zaposlenosti, na putu propadanja, isključenosti i suvišnosti. Drugog raspleta nema.

Rade Kalanj

Gesine Foljanty–Jost

ÖKONOMIE UND ÖKOLOGIE IN JAPAN

Politik zwischen Wachstum und Umweltschutz

Leske + Budrich, Opladen, 239 str.

Spomene li netko danas riječ Japan, to će kod sugovornika vjerojatno asocirati na nekoliko riječi s veoma različitim značenjem. Sigurno će sugovornici pomisliti i na neke od ovih asocijacija: »samuraji«, »harakiri«, »gejše«, »Pear Harbur«, »kamikaze«, »atomska bomba«, »marljivost«, »gospodarska sila« itd. Još danas se sjećam što je često govorio čika Moca Purge-lov na prelu: »A Japanci, kažu, to su tako mali ljudi – i pokaže rukom u razini 150 cm visine – ali jako vrijedni i pametni«.

Uistinu, Japan jest i danas zemlja unutar-njih kontrasta: od čuvanja tradicionalne kulture do razvoja najmodernije zapadnoeuropske poslovne kulture i privrednog uspjeha. Zato ne začuđuje što se mnogi dive japanskoj snazi, upornosti, domišljatosti i uspješnoj kreativnoj kompilaciji da iz pepela Hirošime i Nagasakija postanu jedna od tri najveće velesile (SAD, Njemačka) i da ponovno, ali ovaj puta na drukčiji način u svjetskoj razvojnoj kompeticiji, široko prostiru svoje »carstvo izlazećeg sunca«. Japan je godinama nakon poraza imperijalističke politike sabirao znanja i »usisavao« od drugih sve što bi mu moglo biti od koristi, a osobito u tehnološkom pogledu. Danas je japansko društvo – vrijednosti, organizacija rada, politika itd. – postalo »predmetom« različitih istraživanja, pa tako i problema odnosa prema okolišu.

Gesine Foljanty–Jost, inače profesorica japanske politke i društva u seminaru za Japanologiju na Martin–Luther Universität u Halleu, napisala je studiju u kojoj analizira odnos gospodarskog uspjeha i učinkovitosti zaštite okoliša. U njoj je, studioznim radom i s brojnim statističkim analizama, pokazala da je Japan kao niti jedna zemlja na svijetu imala stalno porast u industrijskoj proizvodnji sa stabilnim zapošljavanjem i relativno opadajućom potrošnjom sirovina. Takav slučaj od 1970. do 1990. godine zaslužuje i ekološko vrednovanje industrijske proizvodnje i državnih industrijskih koncepata. Autorica istražuje ulogu industrije, okoliške i energetske politike u napetosti između gospodarskog rasta i pritiska štednje resursa i zaštite okoliša.

Studija je osobito zanimljiva ekonomistima kao primjer analize i moguće iskustvo u planiranju razvoja, te sadrži brojne statističke tablice i grafikone.

Knjiga je podijeljena u pet poglavlja: **Između ekonomije i ekologije: argumenti za ostvarivost ekološki orijentirane industrijske politike, Gospodarstvo i okoliš, Ekološke dimenzije strukturnih**